

ИКИ КӨЛМӨ

ЖАЛӨ ханым эле шаире ве эле инсандыр ки, онун һаггында бир үрәкдолусу китаб јазмаг олар. Тәәссүф ки, мән бу имкандан мөһрумәм. һәвәс вар, арзу вар, истәк вар, әмма вахт јохдур. Аз галмышды ки, «вахт ве гүвә» јохдур јазам. Ләкин гөләм дөјәнди, јазмады ве деди: «Сән мәнн һеч вахт јалана ејретмәмисән. һәмишә үрәјиндән кечәнләри јазмысан ве инди дө истәдјини јазмаға гүвәән чатар. Мән сәннн бармагларыннн арасында оlanda һәмишә үрәјиннн дөјүнтүсүнү ешитмишәм ве нәјә күчүн чатыб-чатмадығыны јажшы билирәм...».

Мән гөләм әлимдә бир аз дүшүнүрәм ве ондән сорушурәм: Бәс вахт? Ахы, вахт мәнн көзләмир. Еле бу дөјигә јадыма салыр ки, филан күн филан јазыны филан гәзетә вермәлисән; филан журнал да филан шөји көзләјир. Сөз вермисән. Бүтүн бунлар јеринә јетирилмәји тәләб едән ишләрдир. Онлары нәјләјим? Саатларымы, күнләримн, ајларымы јох, илләримн әлимдән алмыш бу ишләрин нәтичәсиндә заман јәһәрли көһер ат кими мәнн белнә алараг ениш-јохуш билмәдән ирәли чәпыр. О ишләри көрмәјә тәләсдирир ки, онлары тәјхирә салмаг мүмкүн дөјил. Бәлкә дө башга бир јазычы асапалыгла буну едәрди. Мән бачармырам, чүнки бу, заманын тәләбидир. һәм дө халгын атом муһарибәси тәһлүкәсинә гаршы сүлһү горумаг ве башга бир сыра важиб мә'нәли мәсәләләр барәдә јазычы сөзүнә ештијам дүјдүгу био тәләбдир.

Ону да дөјим ки, бүтүн хәјалындән кечәнләри јазмаг чәтин мәсәләдир. Јалпыз мәннн кими јазычылар јох, һәтта дүнја әдәбијатынын улдузлары сајылан даһиләр бәлә, һеч вахт үрәкләриндән кечәнләринн, дүјуб һиссә вә дәрк етдикләриннн һәмсыны јаза билмәјибләр. Онлара эле кәлиб ки, демәдикләри дедикләриндән даһа чохдур.

Һәр һалда мән Жалә һаггында үрәјимдән кечәнләри ики кәлмә илә дө олса демәлијәм. Чүнки дөјилмәмиш сөз сәнәдә јатан даш кими үрәји сыхыр.

Жалә мәннн үчүн һеч заман ахыра гәдәр дәрк олунмәмиш фүсункар сирләр долу ше'р күлүстанынын ән әтирли, ән тәрәвәтли чичәкләриндән биридир. О, көнә јашында, емрүнүн тәзәчә пардаһәландығы дөвргүндә ән исти, ән уча, ән мүгәддәс ана гучағындән ајрылмаға мәчбур олуб. Бу исти, һәрәрәтли ана гучағы — онун доғма вәтәни иди ки, гара гүвәләр Жаләни орадән дидәржин салдылар.

Мәнн јашында һәссас үрәкли шаирәнин дәрди, кәдери, һәсрәти нә гәдәр ағыр олса да, бүтүн емрү боју дашыдығы ана мөһәббәти бунларын һәмсына галиб кәлмиш вә ону долғун бир һәјатла јашамаға, инсанлары сәмәјә, фүсункар поезија сәмәләрында гәнад әчмаға рупландырмышдыр.

Жаләнин үрәјини чох заман сыхан, кәдәрлә долдуран, ләкин һеч вахт бу үрәкдәки Зәрдушт одуну сәнмәјә појмајан о мүгәддәс мөһәббәт — гәдим тарихли, сәвими вәтәнә олан мөһәббәтдир! О вәтәнә ки, онун мин илләри еһатә едән тарихи дө, бужүнкү ағыр һәјаты да башачылмаз, ағләкәлмәз зиддијәтләрлә долудур. Ејни заманда о, Фирдоуси, Сә'ди, Хәјјәм, һәфиз ше'риннн көзәллији, тәрәвәтилә әтирләнишдир. Шөјф ки, бу торпагда әмәнсыз, гәилли, ағылсыз истибададын, милли зүлмүн, идракы думанландыран дөһшәтли фанатизмин түстү-думаны, зөһөрләнишиш боғуму һазә истә'дәдди зәһмәткеш халгы азад, раһат нәфәс алмаға појмәмишдыр. Бүтүн бунлары — һәм кәзәл-

лијин, умалығын, нәчәбәтиң тәрәннүмүнү, һәм дө алачлығын, чиркабын, рәзаләтин дәмғаландығыны Жаләнин ше'рләриндә көрмәк олар. Бу ше'рләрдә һәм азадлығы јолунда дар ағачына кәдән Хосров Рузбәһләрин, аз гала ефсанәви халг гәһраманларынын мә'нәви көзәллији чанланыр, һәм дө ријакар, инсафсыз, көзү гәнлы халг гәнимләринин, әлиғанлы чәлладларын рәзил симасы чанланыр. Өзү дө дәрин һисси формаларда, парлаг образларда, тәшбәһләрдә, өлдүрүчү сатирик бәнзәтмәләрдә, үрәји титрәдән, инчә, лирик дүјүларда чанланыр.

Жалә даим поетик тәфәккүрлә јашајан, һәр шөјә шаир көзү илә бәхән вә шаир үрәјилә дүјуб дәрк едән сәнәткардыр. Хүсусән вәтәнин кечмиши, бу күнү вә сабаһы барәдә дүшүнчәләр онун ше'рләриндә даим кәсәрли, тә'сирли, көзәл метафоралара, тәшбәһләрә чеврилир.

Азәрбајҗанда вә бүтүн Иранда 1940-чы илләрин икинчи јарысында Америка, Инкиләтә вә саир империалист гүвәләрин тә'сири, тәһрики илә Мәһмәд Рәза шаһ Пәһләвинин гәнлы рәжими Чәнуби Азәрбајҗанда вә бүтүн Иранда демократик гүвәләрә диван тутдугу заман Жалә дө совет торпағына пәнәһ кәтирәнләрин арасында иди. Совет өлкәсиндә өзүнү бәјнәлхалг ингилаби гүвәләрин сәдагәтли бир үзәү кими апарды. Онун демократик руһлу, антимпериалист вә лирик ше'рләри рус, Азәрбајҗан, Украина вә саир халгларын дилләриндә чап олунмушдур.

Иран шаһлары вә сојғунчу һаким Иран даирәләри әсрләр боју Азәрбајҗан халгыны, онун мәдәнијәтинн тә'гиб етмишләр. Онлар Сәтәрханын, Шөјх Мөһәмәд Хијабанинин вә Пишәвәринин рәһбәрлији алтындыкы күчлү тарихи милли азадлығы һәрәкәтыны, бүтүн Иран зәһмәткешләринин өз демократик һүгуллары уғрунда мубаризәсинн гән дәрјәсиндә боғмушлар. Бу барәдә Жалә ханымла өз арамызда сөз дүшәндә кәдәрлә ондән сорушдум:

— Жалә ханым, бир халгын көрпәләринн ана дилиндә мөктәбдән, китабдан мөһрум етмәјә дөзмәк олармы?

Жалә ханымнын гашлары чатылды:

— Дөзә билмәдјим үчүн үрәјим раһатлығы билмир — деди.

Жалә ханым һәгиги, бөјүк бир шаир олараг һуманистдир, инсанпәрвәрдир, бәјнәлмиләлчидир. Бир нечә ај әвәлки сән көрүшүмүздә шаирин достлуғ сәһбәти заманы мән онун јени јаздығы ше'рләрилә таныш олдум вә сорушдум:

— Бунлары Азәрбајҗан дилиндә чап етсәк, нечә олар?

— Чоһ кәзәл олар, — дөјиб Жалә ханым бу тәклифи сәвинчәлә гаршылады.

Инди һәмнн ше'рләрин бир гисми «Азәрбајҗан гәдыны» журналынын бу ил 8-чи нәмрәсиндә Мәдинә Күлүкүнүн тәрчүмәсиндә чап олунуб. Бир гисми дө һөкүмә Биллуринин тәрчүмәсиндә бизим гәзәтиимиздә охучуларә тәгдим олунур.

Көрүндүју кими, Жалә ханымнын үрәјиндә шө'ләләнән сәнмәз вәтән ешги вә азадлығы идеаллары бизә јени, кәзәл ше'рләр бөхш едир.

Һөрмәтли Жалә ханым, сизә јени уғурлар олсун!

Мирзә ИБРАҺИМОВ

ЖАЛӘ

Не етмәли,
Бир мум кими әрмәли, јанмалыјам өз одумда.
Былрәм ки,
Сонра мәнн јарадачағ, јашадачағ өз одум да.
Үрәјимдән өз әлиллә чыхармалы, атмалыјам
Бу гурумаш будағлары.

СОНСУЗ ӨФҮГЛӘР

Һәсрәтиң баша чатыр, нә дө сонсуз интизарым,
Һәсрәтиң мәннн...

Чөмән бахыб күлөчәнд

Күлүстана тәзәнәфәс
Мүждә верән баһар
О дағларә, о дүзләрә
Јенә дө интизар көһр
Шаирин дө хәјалына
Дүшүр чөмән.

Узағларда гәлан чөллү
Дағлар, дүзләр јада
Ајрылығдан,
Вәтән күлү, бар чичәғ
Үрәк јенә ода дүшүр.
Аман көнүл, дарыхми,
Дөрд чөкмәјин әбәс
Нәслин кими өз әср
Фөһр ејлә ки, ағалар
Елин сатан, јурдун сағ
Әл олмадын, гол ола
Баш әјмәдин зүлмләр
Гол гојмадын вахтсыз,
Азадлығла адымла
Бәлә јаша!

Азадлығын дастанын
Өз әлилла.

Гору һаггы әмәлилә,
Сүкүт гара мөзар олар
Буна инан.

Сүсма бир ан!
Гардашларын јатды ө
Сәннн әлиң нә бачар
Дир јенә...

Тәләјилә вурушан
Лыхылар да, јыхар да
Зәһәр чалар, мөғлүб
Вурулар да, галхар да

Әсл мәтләб һагсызлы
Хәјанәтсә һагсызлы
Мүждә верән баһар
Сән, еј баһар,

Азадлығын сөнкәрин
Интизары синләрдән
Үмид котир бу интизар
Ганада дән арзуларә.

ВӘТӘН

Сәнә мән борчујам
Мәнә сән борчулсан
Чошанда, дашанда
Әлиминдән тутмадым,
Ахы, сән анасан, өвә
Бәли, өвладынам, ан
Кимсәсиз, сәрнәрди
Нә вахтдыр сәнәндә
Сәһра ләләсийәм,
Бәс һаны, аналы бир
Нә гајы көрмүшәм.
Мән сәндән аналығы
Көзләрим һәсрәтдән
Күлөкләр апарды үч
Көнчилијим туш олду
Сәндән мән гајылды
Ришәсиз бој атдым,
Башга бир торпагда
Сәндән узағда...

Дилмдән дүшмәди
Һәјф көз јашыма, ш
Сәндән бирчә ән д
Һәсрәтиң дағ чөкди
Сән јада дүшәндә,
Мән нә вахт, нә зам
Сәндән нә көрүш
Һәсрәтли, пәрмисән,
Мәнә нә вермисән,
Сәннн дәрдләриндә
Мәннн бәһиштимсә
Сән аман вәтәнсә.
Бағышла, һанкөрәм
Јанында асијәм, кү
Сән мәнә гәнадсан,
Анаја ағ олан бир
Бағышла, әл дүш